

مفاهیم ساده

سوره‌های کوچک قرآن کریم

مسعود تهرانی فرجاد

اشاره

با توجه به اهمیت و ضرورت درهم‌تنیدگی آموزش‌ها در دوره پیش‌دبستان، لازم است محتوای آموزشی و فعالیت‌های قرآنی تلفیقی از قلمروهایی اعم از آموزه‌های قرآنی، سوره‌ها، داستان‌ها، آشنایی با قرآن و... در زیر چتر رویکرد «انس با قرآن و علاقه به یادگیری آن» باشد؛ به این معنا که برای ایجاد آشنایی و علاقه به قرآن کریم بوده و از هرگونه الزام و اجبار پنهان و آشکار برای عموم کودکان به دور باشد. بر این اساس، در انتخاب و سازماندهی محتوا همواره دستیابی یک یک نوآموزان در علاقه‌مندیشان به قرآن مورد تأکید است. یکی از قلمروهایی که در فرایند انس با قرآن در دوره پیش‌دبستان باید در نظر باشد، «آشنایی با سوره‌ها» از طریق مفاهیمی ساده، قابل فهم، کاربردی، اولویت‌دار و همچنین حفظ آن است. به همین منظور، در این نوشتار با ارائه چند نمونه به تبیین موضوع حدود و ثغور آشنایی با سوره‌ها خواهیم پرداخت.

کلیدواژه‌ها: انس با قرآن، سوره، حفظ قرآن، تلفیق قلمروها، فعالیت‌های جذاب و مؤثر

از دیرباز کودکان مسلمان، آشنایی و ارتباط خود با قرآن را از طریق حفظ سوره‌های کوتاه یا آیات مشهور و خاصی از قرآن کریم آغاز می‌کردند.

در کشور ما نیز این سنت حسنه همیشه وجود داشته است و هر جا که این برنامه با ملاحظات علمی و تجربی و پرهیز از افراط یا تفریط، و به‌ویژه در قالب تلفیقی از شنیدن و همخوانی همراه با فهم انجام شده، توفیقات ارزشمند و ماندگاری مبنی بر انس با قرآن کریم ایجاد نموده است. برای تحقق هر چه بیشتر این امر (آشنایی با سوره‌ها) لازم است مربیان و دست‌اندرکاران تولید محتوا بر فهم در حد کودکان توجه کنند. ولی این فهم باید با شاخص موضوعات ضروری، کاربردی و ملموس برای کودکان همراه باشد. در غیر این صورت، می‌توان کل قرآن و یا تعداد زیادی از سوره‌های قرآن را در برنامه و فعالیت‌های قرآنی گنجانده. اما آنچه همه صاحب‌نظران و مربیان مجرب در حوزه تربیت دینی و انس با قرآن بر آن تأکید دارند، توجه به کیفیت ارتباط و علاقه کودک به قرآن به نسبت کمیت آن است. بر این مبنا به جای تأکید بر ترجمه آیه به آیه سوره‌ها به بیان مطالب و مفاهیمی در چارچوب سوره اهتمام می‌شود.

از سوی دیگر، در برنامه انس با قرآن کریم در دوره پیش‌دبستان به تلفیق متوازن قلمروها از جمله تلفیق دو قلمرو علاقه به حفظ سوره‌های کوتاه و شناخت کلی از قرآن کریم اشاره شده است. در این تلفیق ضمن حفظ برخی از سوره‌ها، شناخت کلی و آشنایی با مفهوم کلی یعنی بیان مفاهیمی مطابق با درک و فهم کودک ۵-۶ ساله در نظر است.

معیار انتخاب سوره‌ها با تأکید بر کیفیت و اثربخشی آشنایی و حفظ آن‌هاست، که در برنامه مصوب دوره پیش‌دبستان به آن تصریح شده است. در اینجا به برخی از معیارها اشاره می‌کنیم. (برگرفته از کتاب راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش‌دبستان - انتشارات مدرسه - ۱۳۸۷)

۱. سوره‌های منتخب، مشهور و از نظر تلفظ ساده، روان و کوتاه باشند.
۲. سوره‌های منتخب تا حد ممکن دارای پیام قابل فهم برای کودک باشند؛ هر چند به صورت درک ساده و اولیه، تا عموم کودکان با آموخته‌های خود ارتباط مناسب و ماندگار برقرار کنند.
۳. موضوعات و مضامین، کاربردی، قابل فهم و عینی و دارای واژگان ساده و زبان مناسب برای کودکان باشند. اکنون به بیان مفاهیمی درباره چند سوره کوتاه که با معیارهای فوق انتخاب شده‌اند، می‌پردازیم.

سوره توحید

- هیچ‌کس مثل خدا نیست و ما در کارهایمان از او کمک می‌خواهیم.
- ما کارهایمان را با نام خدا شروع می‌کنیم.

- یکی از سوره‌هایی که در نماز می‌خوانند، سوره توحید است.

سوره کوثر

- خدای مهربان به پیامبر عزیز ما گفته است: ما به تو یک دختر خیلی خوب دادیم. پس به خاطر این شکر کن و به فقرا کمک کن.
- تأکید بر نیکی به والدین، معرفی کردن حضرت زهرا(س) به عنوان فرزند خوب.
- تأکید بر فرزند خوب بودن برای پدر و مادر؛ مانند حضرت زهرا(س).
- این سوره درباره حضرت زهرا(س) دختر خوب پیامبرمان، حضرت محمد(ص)، است.
- نام این سوره کوثر است. کوثر یعنی «خوبی‌های زیاد» و یکی از نام‌های حضرت زهرا(س) است.

سوره ناس

- خدای مهربان، به من کمک کن تا به حرف‌های شیطان و آدم‌های بد گوش نکنم و به حرف‌های تو گوش کنم.
- شیطان ما را گول می‌زند. (در اینجا می‌توان به نمونه‌هایی از طریق کودکان پرداخته شود)
- ما نباید به حرف شیطان گوش کنیم.
- سوره ناس آخرین سوره قرآن است.

سوره عصر

- آدم‌های خوب و باایمان به حرف‌های خدا گوش می‌کنند.
- آدم‌های خوب همیشه کارهای خوب می‌کنند و به دوستان خود می‌گویند کار خوب انجام دهند.
- تأکید بر عمل صالح (کار خوب انجام دادن).

سوره حمد

- خدا از همه مهربان‌تر است.
- خدا به ما نعمت‌های زیادی داده است و به خاطر همین از او تشکر می‌کنیم و همیشه به حرف‌هایش گوش می‌کنیم.
- از خدا می‌خواهیم که ما را در انجام کارهای خوب موفق کند.
- سوره حمد اولین سوره قرآن است و همه آن را در نماز می‌خوانند.

چند نکته مهم

- مفاهیم فوق درباره سوره‌ها هر چند برای ارائه به کودک خوب و مناسب‌اند اما نباید به‌طور مستقیم و در قالب سخنرانی و صرفاً انتقال عبارت و مطالب باشد. مربی مجرب و مسلط پیش‌دبستانی می‌داند که این مفاهیم باید در قالب فعالیت‌های یاددهی - یادگیری مانند شعر، قصه، بحث و گفت‌وگو و بازی ارائه شوند. در

واقع، مفاهیم یاد شده باید درون‌مایه این فعالیت‌ها باشند.

- در فرایند فعالیت‌ها برای ارتباط و آشنایی ملموس‌تر با قرآن خوب است قرآن کامل در دسترس مربی و کودکان باشد. مثلاً در معرفی سوره ناس و حمد خوب است قرآن را باز کنیم و این دو سوره را به کودکان نشان دهیم.
- در بیان مفاهیم به بیش از آنچه گفته شده است نپردازیم؛ در غیر این صورت به کمیت مطالب توجه شده است.

سخن آخر

برخی گروه‌ها و نویسندگان در بیان مفاهیم سوره‌ها در مواردی سعی کرده‌اند همه آیات یک سوره یا تمام جزء سی‌ام را بدون در نظر داشتن معیارها، اولویت‌ها و اثربخش بودن به کودکان آموزش دهند. سؤال مهم این است که این امر چقدر ضرورت دارد؟ امید است با دقتی بیشتر از گذشته به معیارهای اصولی، توجه شود که کودکانمان بیش از هر هدف و نگرشی با قرآن مانوس و به آن علاقه‌مند شوند.

